

-*dlo* por indiki instrumentojn. Modelaj estas ekz. latinaj korelativoj, kiel *qualis – talis, quantus – tantus, ubi – ibi* (kia-tia, kioma-tioma, kie-tie). Simile kiel pri vortkreado, Komenský rezonis pri gramatiko, fonologio kaj ortografio. Li esploris ambaŭ ĉefajn principojn – kaj aprioran, kaj empirian, bazitajn sur la precipe latina kaj hebrea lingvomaterialo.

Pli konkrete ol en Panglottia mem, sed nekohera li skizis unuopajn proponojn en sia nefinita manuskripto kun la nomo „*Novae linguae harmonicae tentamen primum*” (La unua provo pri la nova harmonia lingvo), kiun la eldonisto metis kiel liberan aldonajon al Panglottia. Ekzemploj:

- Akcento aŭ longeco povas servi kiel plural-ilo: *Jah* (dio) – *Jáh* (dioj), *ben* (filo) – *bén* (filoj), *a* (mi) – *aa* (ni), *e* (vi, sg.) – *ee* (vi, pl.), *i* (li) – *ii* (ili)
- Fonemoj povas havi signifon laŭ sia prononco: *A* – grandeco, malfermiteco, *I* – malgrandeco, fermiteco, fajneco, *U* – dilatado, *H* – spirado, aero, animo
- Deklinacio povas havi finaĵojn *-i* por genitivo, *-e* por dativo, *-a* por akuzativo, *-o* por ablativo, *-on* por pluralo. Deklinacio de *El* (Dio): *El, Eli, Ele, Ela, Elo, Elon, Eloni, Elone, Elona, Elono*.
Deklinacio de *O* (mi): *O, Oi, Oe, Oa, Oo; On* (ni): *On, Oni, One, Ona, Ono*
- Numeraloj: klasoj de 1 ĝis 10 000: *i, e, a, o, u*; unuoj 1-9: *h, ch, g, k, l, r, z, c, d*. Komponado de nombroj:
0 i, 1 ih, 2 ich, 3 ig, 4 ik, 5 il, 6 ir, 7 iz, 8 ic, 9 id, 10 eh, 20 ech, 30 eg, 40 ek, 50 el, 60 er, 70 ez ...
- Konjugacio: se oni ne uzas finaĵojn, oni prenu la personan pronomon kiel prefikson, radikon kiel infinitivon, por preterito prefikson *ant-*, por futuro prefikson *post-*.
Verbo *es* (esti): *Eges, tues, illes, noses, voses, illies*.
Preterito: *anteges, anttues, antilles, antnoses, antvoses, antillies*.
Futuro: *posteges, posttues, postilles, postnoses, postvoses, postillies*.
- apriora ekzemplo: radiko ĉiam unusilaba, trilitera, el vokalo kun du konsonantoj. La vokaloj A, E, I, O, U diferencigu la signifon aktivan, pasivan, aktiva-aktivan kaj aktiva-pasivan, ekz. *ban* (esti), *ben* (estigi), *bin* (estiĝi), *bon* (igi iun estiĝi), *bun* (igi ion estiĝi). La radiko validu kiel infinitivo, kun prefiksa pronomo kiel imperativo, kun sufiksa pronomo kiel indikativo, prefikso *f-* por futuro kaj *p-* por preterito kun la vokalo de la koncerna verbo, ekz.: Prezenco: *bana, bane, bani; baná, bané, baní*, Preterito: *pabana, pabane, pabani; pabaná, pabané, pabaní*, Futuro: *fabana, fabane, fabani; fabaná, fabané, fabaní*. Aŭ: Prezenco: *bena, bene, beni; bená, bené, bení*, Preterito: *pebena, pebene, pebeni; pebená, pebené, pebení*, Futuro: *febena, febene, febeni; febená, febené, febení*.

La lingvokonstruaj pripensoj de Komenský estas nekoheraj kaj primitivaj kompare al aliaj konataj, pli kompletaj projektoj. Tamen, oni povas trovi kelkajn surprizajn paralelojn, ne nur en rezonado pri utilo de la komuna lingvo por monda paco, sed konkrete ankaŭ en la vortkreado kaj gramatiko, al postaj ideoj de planlingvaj aŭtoroj inklude de Schleyer kaj Zamenhof, kiuj certe ne konis „Panglottia” (la manuskripto ja perdiĝis kaj eldoniĝis nur en 1966) – tio konfirmas la fekundecon de la ideoj kaj metodoj de Komenský. Sed ĉefe, la vera valoro de Panglottia estas plano pri envicigo de internacia (universala) lingvo en la kompletan programon de homa klerigo. Fakte, la postulo, ke la homo estu edukita kaj klerigita ne nur en ĉiuj bezonataj scioj kaj konoj, sed ankaŭ en komuna harmonia lingvo, ĝis nun ne trovis adekvatan realiĝon.